

Het wordt teken heet onder de poten

Natuur is leuk, maar niet langer ongevaarlijk. Anders dan veel mensen denken komt de bedreiging niet van de woest uitziende hooglandstier, het wilde zwijn of een verdwaalde wolf: het is de slechts enkele millimeter kleine teek. En ze zijn met velen! Volgens Wageningen onderzoek is tegenwoordig vijftien procent van die teken besmet met de bacterie die de ziekte van Lyme veroorzaakt, een ziekte met ernstige gevolgen. Opletten dus voor medewerkers én vrijwilligers van natuurbeheerorganisaties.

— Hans van den Bos (journalist)

> TERWIJL BEHEERDERS VAN NATUURTERREINEN, overheden en gezondheidsorganisaties steeds meer mensen weten te verleiden om 'naar buiten te gaan' - want 'buiten' is leuk en buiten bewegen is gezond - ondervinden steeds meer buitenmensen de vervelende gevolgen van de ziekte van Lyme. Een ziekte die ze buiten opgelopen hebben, via een tekenbeet. Zo'n vijftien jaar geleden waren het vooral de Waddeneilanden en Gaasterland waar mensen met ziekteverschijnselen zich meldden bij de huisarts. Nog geen tien jaar later was de ziekte van Lyme over heel Nederland uitgerold. En leek er voorheen nog sprake van een seizoenseffect, nu ervaren we dat besmettingen jaarrond optreden. Want perioden waarin de temperatuur langere tijd beneden de 4 graden

Celsius blijft - waarbij warmteminnende teek inactief is - komen niet vaak meer voor. Kortom, we zullen met teken moeten leren leven.

Voorkomen is beter dan genezen

Tienduizenden mensen worden jaarlijks in Nederland via tekenbeten besmet met de Borrelia-bacterie, die de ziekte van Lyme veroorzaakt. Als deze ziekte niet op tijd herkend en behandeld wordt kan dat zeer ernstige gevolgen hebben, tot hartritmestoring en hersenvliesontsteking aan toe. Maar ook de gangbare antibioticakuur, voor degenen die er wel op tijd bij zijn, is geen pretje.

De meeste recreanten lijken zich - gezien hun activiteiten en lichte kleding - van de risico's nog weinig bewust. Logisch, want wie lekker in de natuur wil genieten heeft weinig oog voor de folders en waarschuwende affiches. Al begint er nu onder natuurliefhebbers wel iets te dagen: niet toevallig kozen de volgers van het radio- en tv-programma Vroege Vogels dit voorjaar de teek met stip op de eerste plaats in de Top 50 van Rotbeesten.

De terreinbeherende organisaties en hun medewerkers nemen het tekenprobleem al langere tijd serieus. Iedereen daar kent wel collega's die door de ziekte van Lyme lange tijd zijn uitgeschakeld. Sinds 2009 is het erkend als beroepsziekte en werkgevers zijn verplicht hun werknemers tegen de risico's te beschermen. Diverse voorlichtingsactiviteiten hebben gezorgd dat de werknemers zich meer bewust zijn van de risico's die zij lopen. En zij hebben geleerd hoe ze tekenbeten kunnen voorkomen. Het goed bedekken van het lichaam als zij het terrein ingaan en het regelmatig inspecteren van kleding en huid op teken zijn daarbij het belangrijkste. Als een teek binnen 24 uur van de huid verwijderd wordt, is de besmettingskans minimaal, maar hoe eerder de teek verwijderd wordt hoe beter. Daarvoor is het wel belangrijk dat het minuscule teekje goed herkend wordt. Het sprayen van onbedekte huidsdelen of kleding met middelen die DEET bevatten helpt om teken af te schrikken. Maar vaak sprayen wordt afgeraden vanwege gezondheidsrisico's voor de gebruiker.

Tekenwerende kleding

Een veelbelovende nieuwe ontwikkeling is met permethrine geïmpregneerde kleding die teken en andere zuigers en prikkers afweert. Hoewel nieuw, Defensie rust militairen al jaren uit met dergelijke kleding en de burger kan al lang terecht bij Bever Zwerfsport voor een tekenwerende broek. Maar breed bekend is dit niet. Het Nederlandse bedrijf Rovince ontwikkelde drie jaar geleden een eigen outdoor-kledinglijn

waarbij de textielvezels geïmpregneerd zijn met het zenuwgif (Rovince noemt hun kleding: Zeck-Protex). Bijzonder is dat het bescherming biedt gedurende de gehele levensduur van de kleding. Er is dus na wassen geen nabehandeling nodig. En, niet onbelangrijk, het is zonder gezondheidsrisico voor de drager.

Hot feet

Erik Logtenberg van Rovince legt graag uit hoe een teek op het met Zeck-Protex behandelde textiel reageert: "Zodra een teek op het textiel stapt heeft ie het gevoel dat hij op een hete ondergrond komt: hij trekt aan één zijde zijn poten op, alsof hij zich brandt. Het diertje raakt gedesoriënteerd en begint te schommelen. Als het even later ook aan de andere zijde zijn poten optrekt, verliest het houvast en glijdt van de kleding af. Volwassen teken lopen maximaal 15-20 centimeter op het textiel; jongere teken geven het al eerder op. Het gif tast het zenuwstelsel van de teek aan; het diertje is niet meer in staat de warmste delen van het lichaam te vinden."

Tijdens groenbeurzen en praktijkdagen voor beheerders heeft Logtenberg gegarandeerd alle aandacht wanneer hij dit 'hot feet-effect' met nietsvermoedende teken op een stuk textiel demonstreert.

Draagtest

Steeds meer bedrijven in de groene sector tonen interesse om hun buitenmensen met deze kleding te beschermen. Medewerkers van enkele waterschappen en provinciale landshappen lopen er al mee rond. Op dit moment loopt er een breed onderzoek waarbij 63 medewerkers van Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, landschappen e.d. gedurende een half jaar werkbroeken aan een draagtest onderwerpen. Rovince werkt hierbij samen met arbodienst Stigas. Begin 2012 verwachten zij de onderzoeksgegevens te publiceren. Tot dat moment blijven de genoemde grote terreinorganisaties nog even in de wachtkamer. <

hans@bosbeeld.nl

De afdeling Omgevingswetenschappen van Wageningen UR heeft de afgelopen vijf jaar veel geleerd over het voorkomen van teken. Op twaalf vaste plaatsen vingen vrijwilligers van het IVN maandelijks diertjes, die in Wageningen verder werden onderzocht. Onderzoeker Fedor Gassner: "Nog nooit vingen we zoveel teken als in 2011, en het jaar is nog niet eens voorbij. Zeer verrassend, want we hadden verwacht dat de koude winter en het daarop volgende extreem warme en droge voorjaar ongunstig zouden zijn voor de overleving van teken."

De bioloog hoopt in de toekomst adviezen te kunnen geven hoe recreatiegebieden zó ingericht kunnen worden dat ze tekenluw worden. "Bijvoorbeeld door de strooisellaag dun te houden, door weinig ondergroei en een aangepaste boomlaag." Maar hij realiseert zich maar al te goed dat in deze tijd van bezuinigingen het nodige extra onderzoek en het arbeidsintensieve beheer moeilijk liggen.

Gassner meent dat zowel werkers in het groen als het publiek de besmettingskans kunnen verkleinen als ze beter zouden weten waar en in welke perioden ze grote of juist lage risico's lopen. Het maken van bijvoorbeeld risicokaarten vergt echter nog veel onderzoek.

Gassner roept mensen op tekenbeten te melden op Natuurkalender.nl; op deze website verschijnen ook regelmatig interessante nieuwtjes uit het lopende tekenonderzoek.

